

Türkçe Öğretiminde Kullanılan Sait Faik Öykülerinin Metinsellik Görünümleri Üzerine

Başak KARAKOÇ ÖZTÜRK*

B. Erdem DAĞISTANLIOĞLU**

ÖZET

Dil öğretimi konuşma, dinleme, yazma ve okuma becerilerinin etkili bir şekilde kullanılmasıyla gerçekleşir. Türkçe öğretimi, bilgi aktarımının ötesinde temel dil becerilerinin geliştirilmesi yoluyla yapılmaktadır. Bireyin bu becerilerini etkili bir şekilde kullanabilmesi, dil öğretiminin başarıya ulaştığının göstergesidir. Öğrenme sürecinde metinler, dil becerilerine yönelik etkinlikler için birer uyaran kabul edilmektedir. Alan yazınında metin, anlamın cümleler tarafından gerçekleştirildiği ve cümleler içinde kodlandığı anlamsal bir birlik olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan bir metnin anlamını ve sözceleme değerini ancak iletişim ortamında kazandığı yargısı, alan yazınındaki bir diğer kabuldür. İletişim değeri üzerine kurulu olan bu yapı, yazarın tamamladığı noktada okurun bilişsel modeliyle yeniden tasarlanacak bir bütünlüktür. Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde metin türlerinin ve örneklerinin seçimi hem öğrencinin psikolojik ve kültürel gelişim sürecine hem de dil becerilerine yönelik başarımına doğrudan etki etmektedir. Bu çalışma kapsamında değerlendirilecek metinlerin büyük ve küçük yapıları esasen, bütüncenin tutarlılığından metin içi anlam ve birimler arası ilişkilere kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Metinde kurulan anlamsal bağın karşılığında okur odağında sürüp giden akışa işaret eden okur merkezli tutarlılığın sağlanmasında, metni oluşturan birimlerin birbirleriyle olan bağlantılarının düzenlenmesi önem arz etmektedir. Bunu sağlayan bağdaşıklık öğeleri, metin oluşturma sürecini ve yazma becerisinin niteliğini etkilediği için özel olarak yazma eğitiminde ve dil öğretiminde oldukça önemlidir. Bu nedenle öğrencilerin üzerinde çalıştıkları metinlerde bağdaşıklığa dayalı ilişkilerin niteliğine dikkat etmek gerekmektedir. Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde

* Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Adana/Türkiye. E-posta: bkarakoc@cu.edu.tr, ORCID:0000-0002-5783-3471.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara/Türkiye.

E-posta: erdemdgstn@gmail.com, ORCID:0000-0001-8763-1494.

DOI: 10.32704/9789751751683.2024.0234

metin bağdaşıklığıyla doğrudan ilişkili okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmakta, ders kitaplarındaki metinlerin bu amaç doğrultusunda temel araç olarak kullanılmaktadır. Seçilen metinlerin metnin özgün hâlini yansıtıp yansıtmadığını, yapılan kısaltmaların metin bağdaşıklığını ve dolayısıyla metin bütünlüğünü nasıl etkilediğini incelemek önem kazanmaktadır. Metin esasına dayalı bir programa sahip olan ortaokul Türkçe ve lise Türk Dili ve Edebiyatı derslerine ait ders kitaplarındaki metinlerden Sait Faik öykülerinin tam metin olanlarının yanı sıra bunların kısaltılmış hâllerinin metinsellik görünümünü ortaya koymak ve bunları dil öğrencisi yönünden ele almak, bu çalışmanın amacını oluşturmuştur. Durum çalışması olarak desenlenmiş bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 6 ve 8. sınıf Türkçe ile 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarından örneklenen Sait Faik öykülerinin kısaltılmış hâlleri ile tam metinleri arasındaki bağdaşıklık görünümü karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sait Faik, öykü, metin, Türkçe öğretimi, ders kitabı.

ABSTRACT

Language teaching is achieved through the effective use of speaking, listening, writing, and reading skills. Turkish language teaching is conducted beyond mere information transfer, through the development of fundamental language skills. An individual's ability to use these skills effectively is an indicator of successful language teaching. In the learning process, texts are considered stimuli for activities aimed at language skills. In the literature, text is defined as a semantic unity where meaning is realized and encoded within sentences. On the other hand, another accepted notion in the field is that a text acquires its meaning and utterance value only in a communicative context. This structure, built on communicative value, is a wholeness that will be redesigned with the reader's cognitive model at the point where the author completes it. The selection of text types and examples in Turkish and Turkish Language and Literature courses directly affects both the student's psychological and cultural development process and their performance in language skills. The macro and micro structures of the texts to be evaluated within the scope of this study essentially cover a wide range from the coherence of the corpus to the relationships between intra-textual meanings and units. In ensuring reader-centered coherence, which refers to the ongoing flow in the reader's focus in response to the semantic connection established in the text, it is important to organize the connections between the units that make up the text. Cohesion elements, which enable this, are particularly important in writing education and language teaching as they affect the text creation process and the quality of writing skills. Therefore, it is necessary to pay attention to the quality of cohesion-based relationships in the texts that students work on. Turkish and Turkish Language and Literature courses aim to develop reading and writing skills directly related to text cohesion, and the texts in textbooks are used as the primary tool for this purpose. It becomes important to examine whether the selected texts reflect the original state of the text and how the made abbreviations affect text cohesion and consequently text integrity. The aim of this study was to reveal the textuality aspects of Sait Faik's stories in their full text form as well as their abbreviated versions from the textbooks of middle school Turkish and high school Turkish Language and Literature courses, which have a text-based program, and to consider these from the perspective of language learners. In this research, designed as a case study, document analysis method was used as the data collection method. Within the scope of the research, the cohesion aspects between the abbreviated versions and full texts of Sait Faik's stories sampled from 6th and 8th grade Turkish and 9th grade Turkish Language and Literature textbooks were compared.

Keywords: Sait Faik, story, text, Turkish language teaching, textbook.

Giriş

Türkçe öğretiminde en temelde dil becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerinden oluşan dil becerilerinin bütünsellik içinde geliştirilmesi ve bireyin bu becerileri etkili bir şekilde kullanabilmesi, dil öğretiminin başarıya ulaştığının göstergesidir. Bu süreçte metinler ve bu metinlere ilişkin incelemeler; okuma, konuşma, dinleme ve yazma etkinlikleri için birer uyaran olmalıdır (Sever, Kaya ve Aslan 2011: 17). Türkçe öğretiminde uygulanan etkinlikler; okuma, dinleme ve bunları anlama ile metin üretmeye odaklanmaktadır. Metin, anlamın cümleler tarafından gerçekleştirildiği ve cümleler içinde kodlandığı bir bütünlüktür (Halliday ve Hasan 1976). Metin kavramı, Karaağaç tarafından “Kendisini oluşturan söz öbeği ve cümle dizilerinin birbirlerine bağdaşıklık ve tutarlılık ölçekleriyle bağlanarak bir anlam bütünü oluşturdukları, belli bir amaçla üretilmiş, başı ve sonu kesin çizgilerle sınırlandırılmış, yazılı ya da sözlü bir dil ürünüdür.” şeklinde tanımlanmıştır (2018: 585). Bu hâliyle yazılı veya sözlü bir dil ürünü olan metnin anlamlı ve amaçlı bir birlik olduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan bir bütüncenin metin olarak kabul edilmesinde iletişimin temel koşul olduğunu savunan tanımlar da yapılmıştır. Örneğin De Beaugrande (1985), metnin gerçek değerini iletişim ortamında kazandığını belirtmiştir (Akt. Aksan ve Aksan 1991). Bu bağlamda metin iletişim değeri taşıyan, dinamik ve canlı bir yapıdır. Yazarın ürettiği dil ürünü, okur-yazar arasında kurulan iletişimle hayat bulur, canlanır. Okurun metni okuma ve anlamlandırma çabasıyla yazılarak tamamlandığı varsayılan dilsel üründeki bitmişlik, bir başlangıca dönüşür.

Metinler dil öğrencilerinin yalnızca ana dillerini etkili kullanmaları için değil karakterlerinin gelişimi için de önemlidir. Çocuğun millî benliğinin ve kültürel kimliğinin oluşumunda aile, çevre ve okuldan sonra ders kitaplarına alınan metinlerin mühim bir etkisi vardır. Metinlerin önemi çocuğun kimlik, benlik ve karakter oluşumu noktasında düğümlenmektedir (Karakuş 1995). Bu nedenle Türkçe derslerinde, okuma eğitiminde metinlerden etkili şekilde yararlanmak için metin türlerinin en seçkin ve anlam kurma açısından en iyi örneklerini kullanmak gerekmektedir. Metinde anlam, yazıda verilmek istenen ileti veya iletilerin hem söz dizimi (sentaks-bağdaşıklık) hem de anlam bilimi (semantik-tutarlılık) açısından doğru örülmesi yani metinde anlamı güçlendiren dil bilgisi kurallarının yerli yerinde kullanılmasıdır. Metinleştirme, anlamı destekleyen dilsel öğelerin yerinde, doğru ve amacına uygun kullanılması ve metni oluşturan yapıların bir araya getirilmesiyle kendiliğinden anlaşılacaktır (Karatay 2022: 76).

Metin kavramı hakkındaki ilk çalışmalarda, dil birimleri ve cümlelerin belirli bir düzende işletimi bu kavramın karşılığı olarak görülmüş, bağlam ise göz ardı edilmiştir (Uzun 1995). Hâlbuki cümle, bir yargı bildiren; yapılan işi, oluşu, hareketi anlatan birlik olmanın yanı sıra, bir dil dizgesi olarak, düşüncenin aktarımında yetersiz kalmaktadır (Üstünova 2002: 150-151). Cümlelerin birçok özelliğini bağlamsal koşullardan yola çıkarak açıklamak olanaklıdır (Ayata Şenöz 2005). Bir metnin içindeki cümlelerin bağımsız biçimde, ayrı ayrı anlaşılması bütüncedeki anlama ulaşmayı sağlamamakta, bütünün ortaya koyduğu bağlama dayalı anlam derinliğini yaratmamaktadır. Sözlü ya da yazılı metnin anlamını çözebilmek için metnin kendine has dokusunu keşfetmek, bağlama dair değerlendirmeler yapmak gerekmektedir.

Metinlere yönelik cümle düzeyindeki çalışmaların yüzeysel ve yetersiz kalması üzerine cümle üstü çalışmalar yapılmaya başlanmış, metindilbilim doğmuştur. Metindilbilim yapı ve anlam bütünlükleri açısından bir metni değerlendirip onu oluşturan temel öğeleri anlamaya yönelik bir yaklaşımdır (Aytaş 2008: 56). Metni metin yapan ölçütleri, metni oluşturan iç ve dış ölçütler ile metinlerde kullanılan dili betimlemeye yardımcı olan bir bilim dalıdır.

Metin Yapısı ve Bağdaşıklık Metindilbilimsel İşlevi

Cümlelerin metin içindeki bulunma durumu metnin yapısıyla ilgilidir. Okur metni anlamlandırma sürecinde metnin küçük ölçekli yapısı ile büyük ölçekli yapısını birbiriyle ilişkilendirmeye çalışır ve böylece metindeki ana düşünceye ulaşır. Küçük ölçekli metin yapısı, bir cümlelerin kendinden önce ve sonraki cümlelerle kurduğu anlamlı bir bütünlüktür (Karatay 2022). Küçük ölçekli yapı metindeki dilsel birimler arasındaki ilişkiyi ifade eder ve bağdaşıklığa dayanır. Bağdaşıklık bir dil ürününün metin olmasını sağlayan metin içi anlam ve dille alakalı ilişkileri kuran dil özelliklerini ifade eder (Günay 2003: 57). Sözcük, sözcük öbeği veya cümleleri bağlayarak, dil bilgisine dayalı bağlar oluşturarak metnin tutarlılığına hizmet eder. Bir dil ürününün metin kabul edilebilmesi, bağdaşık ve tutarlı olması ile mümkündür. Okurun bilişsel yetenekleriyle ilgili görülen tutarlılık, metnin anlam ve mantık bütünlüğünü ifade eder. Beaugrande ve Dressler (1981) tutarlılığı, metin ve okur merkezinde iki başlıkta ele almıştır. Tutarlılık metinde kurulan anlam bağıdır. Ayrıca okurun metni anlama sürecine işaret eder. Metnin tutarlılığı, sürüp giden akış, okurun metni anlamlandırmasını sağlayan bir etkidir (Göktürk 1988). Bağdaşıklık ise küçük yapıda, bu akışı güçlendiren metinsellik ölçütlerinden biridir.

Metinde bağıntı hâlinde olan örtük veya açık bilgilerin anlaşılması, cümleyi oluşturan birimle cümleleri ve cümle kümelerini birbirine bağlayan bağdaşıklık öğeleriyle mümkündür. Eksilti, değiştirim, gönderim gibi anlam ilişkileri yoluyla, aktarılmış bir sözceleminin tekrarını önler. Metinde, algılayanın tamamlaması gereken noktaları belirleyerek anlam belirsizliğinin önüne geçer, metnin anlaşılabilirliğini artırır (Can 2014). Bağdaşıklık dil bilgisi ve söz varlığına dayalı bir kavram olarak değerlendiren Halliday ve Hasan (1976); onu sınıflandırırken dil bilgisi (grammatical) bağdaşıklık ve sözcük (lexical) bağdaşıklığından bahsetmişlerdir. Halliday ve Hasan dil bilgisine dayalı bağdaşıklık dört grupta ele almıştır: gönderim (reference), değiştirim (substitution), eksilti yapı (ellipsis), bağlama öğeleri (conjunction). Dolayısıyla metinde beş temel bağdaşıklık ögesi olduğunu savunmuşlardır: Gönderim, değiştirim, eksilti yapı, bağlama öğeleri ve sözcüksel bağdaşıklık.

Türkçe Öğretimi Sürecinde Okuma ve Yazma Becerileri Açısından Bağdaşıklığın Önemi

Türkçe öğretimi, bilgi aktarımı ile değil; okuma, yazma, konuşma ve dinleme temel dil becerilerinin geliştirilmesi yoluyla yapılır. Çünkü dil öğretimi bu becerilerin etkili bir şekilde kullanılmasıyla gerçekleşir. Sever'e (2004: 27) göre, birey anlam evrenini okuma, yazma, konuşma ve dinlemenin karşılıklı etkileşimi içinde oluşturur. Yaşam ve okul eğitimi süresince de bu becerileri kullanarak bilgi, duygu ve düşünce yapısını biçimlendirir, zenginleştirir. Goethe'ye "Bir dil nasıl öğrenilir?" diye sorulduğunda, Goethe "Okumakla." yanıtını vermiştir. Dolayısıyla dil öğretiminde okumanın ayrı bir önemi vardır. Çünkü okuma, dil öğretiminin temel yapı taşıdır. Okumak, okurun gerçekleştirdiği düşünsel bir etkinliktir. Okuma, bir yanıyla yazılı bir metnin şifresini çözme, diğer yanıyla ise yazınsal bir metni yorumlama demektir (Günay 2003). Yazar, okur ve metin üçlüsü okuma eyleminin gerçekleşmesi için gerekli olan öğelerdendir. Bu öğeler amaç ögesi etrafında birleşirler, birbirine bağlıdır ve okuma eylemini oluşturan vazgeçilmez öğelerdir. Heilman, Blair ve Rupley (1986) okumanın ürününün anlama olduğunu belirtmişlerdir. Yani anlama olmadan gerçekleştirilen okuma eylemi değersizdir. Türkiye'de okuma alışkanlığının kazandırılmasına yönelik en önemli sorun, temel okuryazarlık sorunu çözülmüş olsa da okumayı hayatın önemli bir eylemi hâline getirememektir. Türkiye'deki bu durum göz önüne alındığında işlevsel anlamda okuryazarlığın yaygınlaştırılmasına her zamankinden daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Okuma alışkanlığının

kazandırılmasında da Türkçe ders kitaplarına ve Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarına okuma metni olarak seçilen metinlerin niteliği son derece önemlidir.

Türkçe derslerinde metin kavramının anlaşılması için ve metinler yoluyla iletişim kurmak amacıyla geliştirilmesi gereken dil becerilerden biri de yazmadır. Yazma becerisi Türkçe öğretiminde öğrencilerin en çok zorlandıkları dil becerisidir. Alan yazınında bu husus farklı değişkenlerle ele alınmıştır. Yazma, sadece duygu ve düşüncelerin kâğıda aktarıldığı bir eylem olmayıp son derece karmaşık bir süreçten oluşmaktadır (Göçer 2014). Yazmada bir düşünme, fikir üretme, düzenleme ve ifade etme gibi eylemler vardır. Bu nedenle geliştirilmesi zordur. Yazma yoluyla ortaya çıkması gereken bir ürün vardır ve belli bir bütünlük göstermelidir. Bu bütün olan metin, kendisini oluşturan cümlelerin tesadüfi dizilmesiyle değil anlamlı şekilde bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Dil öğretiminde bireyin metin üretir düzeye gelmesi, dili öğrenme sürecinde önemli bir gelişim gösterdiğinin ölçütüdür. Metin bütünlüğünü dil bilgisi ve söz varlığı bakımından oluşturan bağdaşıklık, metnin cümleler aracılığıyla gerçekleştirilmesinde temel niteliktir. Bağdaşıklık ve bağdaşıklıkla sağlayan unsurlar metin oluşturma sürecini ve yazma becerisinin niteliğini etkilediği için dil öğretiminde ve özel olarak yazma eğitiminde oldukça önemlidir.

Yazma becerisi gelişmiş bireyler, bağdaşıklıkla her düzeyde oluşturabilmekte; ek, kelime, kelime grubu, cümle, paragraf gibi bağımsız dil birimlerini farklı dizilişlerle ve birbirine bağımlı yani birlikte değerlendirilebilir hâle getirebilmektedirler. Böylelikle metin, bir bütün olarak okuyucu tarafından kesintisiz biçimde ve bir çizgi doğrultusunda kolaylıkla algılanabilmektedir (Can 2014: 206). Türkçe öğretiminde yazılı anlatım çalışmaları yaparken metinde anlamsal bütünlüğe aracılık eden bağdaşıklık araçlarının bir bütün olarak öğretilmesi, öğrencilerin yazarken tutarlılığı sağlayan öğelere ilişkin bilişsel bir farkındalık kazanmalarını sağlayacaktır (Karatay 2010). Bu bağlamda Türkçe yazma becerisinin geliştirilmesinde dil öğrenenleri anlamlı ve bütünlük arz eden metin yazmaya yönlendirmenin ya da bu nitelikteki metinlerle öğrenme sürecinin yaşanmasının büyük bir önemi vardır. Yazma eğitiminde Beaugrande ve Dressler'in (1981) de ifade ettiği gibi bağdaşıklıkla metin oluşturma'nın ilk şartı olarak değerlendirmek ve öğrencilerin üzerinde çalıştıkları metinlerde bağdaşıklıkla dayalı ilişkilerin niteliğine dikkat etmek gerekmektedir.

Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde metin bağdaşıklıkla doğrudan ilişkili okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmakta, ders kitaplarındaki metinlerin bu amaç doğrultusunda temel araç olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda ders kitaplarına seçilen metinlerdeki bağdaşıklıkla dayalı ilişkilerin nitelikli olması, söz konusu dil becerilerinin geliştirilmesinin niteliğini de etkileyecektir. Bu nedenle seçilen metinlerin metnin orijinalini yansıtip yansıtmadığı, yapılan kısaltmaların metin bağdaşıklıkla ve dolayısıyla metin bütünlüğünü nasıl etkilediğini incelemek önem kazanmaktadır. Sait Faik Abasıyanık tarafından yazılan öyküler hem ortaokulda hem de lisede ders kitaplarına seçilen metinlerdendir. Metin esasına dayalı bir programa sahip olan ortaokul Türkçe ve lise Türk Dili ve Edebiyatı derslerine ait ders kitaplarındaki metinlerden Sait Faik öykülerinin tam metin olanlarının yanı sıra bunların kısaltılmış hâllerinin metinsellik görünümünün dil öğrencisi açısından niteliğini tespit etmek, bu çalışmanın amacını oluşturmuştur.

Yöntem

Bu araştırma durum çalışması olarak desenlenmiş, çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır ve dokümanlar nitel araştırmalarda önemli bilgi kaynaklarıdır (Yıldırım ve Şimşek 2005). Araştırma kapsamında 6 ve 8. sınıf Türkçe ile 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarından örneklenen Sait Faik öykülerinin kısaltılmış hâlleri ile tam metinleri arasındaki bağdaşıklık görünümleri karşılaştırılmıştır.

İlgili Araştırmalar

Alan yazınında Sait Faik eserlerinin metin görünümleriyle alakalı farklı disiplinlerde çokça çalışma bulunmaktadır. Örneğin yalnızca lisansüstü tezi niteliğinde, eğitim bilimlerinde Hande Bakan'ın "Yabancılar Türkçe öğretiminde metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde bir sadeleştirme denemesi: Sait Faik Abasıyanık, Meserret Otel", Levent Şahin'in "Sait Faik Abasıyanık'ın Mahalle Kahvesi isimli eserindeki hikâyelerin kelime grupları ve Türkçe eğitimi bakımından değerlendirilmesi", Fatma Elvan Beler'in "Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Sait Faik Abasıyanık'ın 'Karanfiller ve Domates Suyu' ile 'Bir Kaya Parçası Gibi' hikâyelerinin A2 seviyesine uyarlama çalışması" başlıklı tezler; Merve Konyar ve Öykü Mercan Çetin'in "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Metin Uyarlama: Sait Faik

Abasıyanık Öykülerinin A2 Düzeyine Uyarlanması”, İlker Aydın ve Yunus Emre Uyar’ın “Sait Faik’in Tüneldeki Çocuk adlı öyküsünün metin odaklı bir yaklaşımla çözümlenmesi” ve Sevgi Ay ile Mevlüt Gülmez’in “Yabancılar Türkçe Öğretimi İçin Sait Faik Abasıyanık’ın ‘Birtakım İnsanlar’ Adlı Hikâyesinin B1 Seviyesine Sadeleştirilmesi” başlıklı makaleleri bunlardan bazılarıdır. Eğitim alanındaki çalışmalarda ana dili ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerine Sait Faik öykülerinin ya biçimsel çözümlemelerinin yapıldığı ya da farklı dil seviyelerine göre metin uyarlamalarının gerçekleştirildiği görülmüştür.

Türk Dili ve Edebiyatı alanında Sait Faik eserleri üzerine yapılan çalışmalar ise yapısal incelemelerin yanı sıra metin, söz varlığı ve anlam yönünden betimlemeler üzerinedir. Nilüfer İnceman’ın “Cümleden büyük birlikler üzerine bir deneme “Alemdağda Var Bir Yılan” Sait Faik Abasıyanık”, Funda Kara’nın “Sait Faik’in kısa hikayelerinde söz dizimi”, Uran Apak’ın “Sait Faik’in eserlerinin Türkçe sözvarlığı açısından incelenmesi”, Hacer Çitil’in “Sait Faik Abasıyanık’ın hikayelerinde argo, deyim ve atasözlerinin incelenmesi”, Ülkü Adalet Koca’nın “Sait Faik’in ‘Mahalle Kahvesi/Havada Bulut’ adlı öykü kitaplarında ‘+A, +DA, +Dan’lı cümle ögeleri ve işlevleri”, Bülent Özkan’ın “Sait Faik’in üç öykü kitabında - Semaver/Sarnıç: Alemdağda var bir yılan/Az şekerli; Havuz başı/Son kuşlar- olumsuzlama ve olumsuzlamanın metinsel görünüşleri”, Gizem Özkır’ın “Sait Faik Abasıyanık’ın Semaver adlı hikaye kitabının metindilbilimsel tahlili”, Tuba Uzun’un “Sait Faik Abasıyanık’ın ‘Mahalle Kahvesi’ adlı hikâye kitabındaki metaforların incelenmesi”, İbrahim Tosun ile Ali Koç’un “Sait Faik’in Hişt Hişt Adlı Öyküsüne Anlambilimsel Bir Yaklaşım”, Hayrullah Kahya’nın “Sait Faik Abasıyanık’ın ‘Sinağrit Baba’ Adlı Hikâyesindeki Devrik Cümlelerin Anlamsal İşlevleri”, İbrahim Tosun’un “Sait Faik in Sinağrit Baba Adlı Öyküsüne Metin Dilbilimsel Bir Yaklaşım” ve Mehmet Şahin Yavuzer’in “Sait Faik’in ‘Bohça’ Adlı Hikayesine Göstergebilimsel Bir Bakış” başlıklı çalışmaları bunlardan bazılarıdır.

Bulgular ve Vargılar

Bu çalışmada, Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki Sait Faik öykülerinin kısaltılmış hâlleri, tam metinler de dikkate alınarak bağdaşıklık ögeleri bakımından *dil bilgisi bağdaşıklığı* ve *sözcük bağdaşıklığı* olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirilmiştir. Dil bilgisi bağdaşıklığı altında *gönderim*, *değiştirim*, *eksilti*, *bağlama ögeleri*; sözcük bağdaşıklığı başlığı altında ise *tekrar* (kelimenin aynen tekrar edilmesi, eş - yakın veya zıt

anlamli sözcük kullanımı, üst terim - alt anlamlılık içeren sözcük kullanımı, aynı kökten türemiş farklı sözcük kullanımı) ile *aynı kavram alanına* giren sözcükler ele alınmıştır. Bu çalışmanın konusu olan Sait Faik'in "Son Kuşlar" öyküsünün 6. sınıf Türkçe ders kitabında yalnızca son paragrafının yer aldığı, bu öyküye 8. sınıf Türkçe dersinde ise dinleme metni olarak yer verildiği; Sait Faik'in "Hiş hiş!.." öyküsüne ise 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında kısaltılarak yer verildiği görülmüştür. Bu iki öykü, aynı zamanda Millî Eğitim Bakanlığı onaylı 100 temel eserden biri olarak Sait Faik'ten seçme hikâyelerin içinde yer almaktadır.

6. Sınıf Türkçe ders kitabında Sait Faik'in "Son Kuşlar" öyküsüne yer verilmiştir. Bu öykünün tam metni, 8. sınıf Türkçe dersinde dinleme metni olarak yer almaktadır. Öykünün bir metin olarak yapısal görünümünde ve bağdaşıklığında şu özellikler dikkat çekmektedir:

Bu öyküde dil bilgisi bağdaşıklığı bakımından, bir gönderim birimi olarak 32 farklı art gönderim ögesi saptanmıştır. Kullanımı sık olan art gönderim ögeleri *bu* ve *o* işaret zamir ve sıfatlarıdır:

"Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı belle söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı: -Ne yapıyorsunuz, yahu? dedim." (93)

"- Ne yapacak bunları?" (98)

[...]

"Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, (kuşlar) bu esmer lekecikler geçip giderlerdi." (66)

"Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi." (65)

[...]

"İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu." (87)

"Onu, ev duvarının bir kenarına çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştı." (88)

Bir gönderim ögesi olarak işaret sıfatlarının sık kullanımı da saptanmıştır:

"Havalar sertleşir, poyrazlar, lodolar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o, en çığırktan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırır; bin tanesi iki yüz elli gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı." (71)

“Güzün o güzel günlerini penceremden görür görmez, Konstantin Efendi’nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum.” (74)

[...]

“Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dışlerinin arasından onlara seslenirdi.” (69)

“Kuşların çoğunca aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.” (70)

Aitlik ekiyle kurulmuş birimler de bir diğer art gönderim ögesidir:

“Asmanın yaprakları daha yemyeşil.” (24)

“Bizim bahçedeki kurudu bile.” (25)

Öyküde ayrıca kişi ve dönüşlülük zamirlerinin gönderim ögesi olarak kullanıldığı görülmüştür.

Öyküde ön gönderim ögesi olarak da genellikle işaret sıfatları ve zamirlerinin tercih edildiği söylenebilir.

“Çocukları bu işe seferber eden de oydu.” (49)

“Konstantin isminde bir herifti.” (51)

Çimen, bulut, gölge, kuş, insan gibi doğanın farklı birleşenlerinin kısa ama birbiriyle doğrudan ilintilendirilmiş tasvirlerinde kullanılan gönderim ögelerinin Sait Faik’in bu öyküsünde bazen uzak ifadelerde kullanıldığı bazen de kısacık bir cümlede tercih edildiği görülmektedir.

“Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyorlar da...” (99)

[...]

“...öteki yakada yaz, daha pılısını pırtısını toplamamış, bir kenara oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur.” (1)

“Vaktiyle bu Ada’ya bu zamanda kuşlar uğrardı.” (34)

Dil bilgisi bağdaşıklığına dair diğer bir kategori olan eksiltinin özne, tümleç, nesne, tamlayan gibi farklı dizimlik türlerine bu öyküde yer verildiği görülmektedir. Ayrıca şu gibi örneklerde sıralı ya da bağlı ifadelerde ortak parça düzeyinde biçim birimlerin kullanımı bulunmaktadır. Sesletimde söylem bütünlüğü ve yükselen tonu, ifade sonunda alçalan tonla kapatma gibi bir ezgi aracı olarak da kullanılmaktadır:

“Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor(-lar), bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı belle söküyorlar(-dı), bir çuvala dolduruyorlardı.” (93)

Öznenin ortak öge olarak kullanımı da bu kapsamda değerlendirilebilir bir durumdur:

“Kış, Ada’nın bir tarafında yerleşebilmek için rüzgarlarını poyraz, yıldız poyraz, maestro, dıramudana, gündoğusu, batı karayel, karayel halinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz, daha pılısını pırtısını toplamamış, yaz bir kenara oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur.” (1)

Her ne kadar bir eksilti olarak düşünülmesine de öznesi doğrudan vurgulanmaya gerek olmayan durumlarda, bir başka ifadeyle sözceleyenin özneyi vurgulamak istemediği hâllerde kişi zamirlerinin kullanılmadığı görülmektedir. Yüklemede zaten yer alan bu birimin iletişim ortamındaki ihtiyaç kapsamında öne çıkarıldığı görüşü alan yazınında genel kabuldür. “Son Kuşlar” öyküsünde kişi zamirlerinin diyalog bölümünde geçen “Sana ne?” ifadesi bir kenara bırakılırsa hiç tercih edilmediği görülmektedir. Bu aktarımın aslında “-Sana ne? dediler.” biçiminde olan tam hâlinde dahi *onlar* vurgusu bulunmamaktadır ki söylem itibarıyla ibtidai olacak böylesi bir kullanımın beklenmeyeceği muhakkaktır. Lakin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik metin uyarlamalarında farkındalık yaratma ve öğretme maksadıyla yüksek sıklıkta kullanılan kişi zamirlerinin, ana dili kullanımı ve üslubu bakımından beklenmedik bir durum olduğu da dikkate alınmalıdır.

Alan yazınında, Türkçede bağdaşıklık kategorisi olarak değiştirimin *belgisiz zamirlerden*, *ol-* fiilinin çekimli hâllerine kadar çok farklı biçimleri görülmektedir. İncelenen öyküde *böyle* sözcüğüyle oluşturulmuş şu yapı buna bir örnektir:

“Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşiliyle kuşlarla beraber olunca insana sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşılmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor.” (76)

“Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir.” (77)

Gerek metin dil bilimi gerekse gerekçelendirme gibi çok daha kapsayıcı söylem odaklı çalışmalarda bağlayıcıların / bağlama ögelerinin dil bilgisinde

bir sözcük türü olarak yer alan bağlaçlardan çok daha geniş bir kapsama işaret ettiği görülmektedir. İncelenen öyküde sözcükleri, sözcük gruplarını ve cümleleri bağlamada kullanılan *ve, ama, ile, ki, de /da* bağlaçlarının yanı sıra *gibi, için, kadar* edatlar ile *yalnız* vd. zarfların bir anlam birimi olarak bağlama işlevinde kullanıldığı söylenebilir. Bu bağdaşıklık öğeleri edat ve zarflarda sadece cümle sınırları içindeyken bağlaçlarda cümlelerin yanı sıra yargılar arası bağlayıcılık kimliğini de taşımaktadır.

Kısa ama yaşam odaklı betimlemelerin, canlı bir söylemin hâkim olduğu öyküde sözcük bağdaşıklığının kavram alanı oluşturan sözlük birimleriyle sağlanması beklendik bir durumdur. “Son Kuşlar”da genellikle doğrudan doğal varlıklar ya da gerçeklik bazen de kişileştirme sanatı vesilesiyle doğa olayları, hayvanlar, bitkiler, insan tavrı yahut görünüşü ve bunların birbirleriyle benzerlikleri üzerine kavram alanları geliştirilip söz varlığının bu ekseninde kurgulandığı görülmektedir:

“Kış, Ada’nın bir tarafında yerleşebilmek için rüzgarlarını poyraz, yıldız poyraz, maestro, dıramudana, gündoğusu, batı karayel, karayel halinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz, daha pılısını pırtısını toplamamış, bir kenara oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur.”

(1)

[...]

“Bir küçük koyun hemen beş on metre yukarısında, bir apartman terası kadar ufak bu kır kahvesinin tahta masaları üstünde hala karıncalar gezer, hala sinekler kahve fincanının etrafına konarlar. (9) Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? (22) Karga sesleri geliyor şimdi de.” (33)

[...]

“Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşiliyle kuşlarla beraber olunca insana sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşılmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor.” (76)

Sözcük bağdaşıklığının metinsellik bakımından bir diğer özelliği de söylemin üzerine kurulu olduğu varlıkları doğrudan göstermesi veya dolaylı biçimde hissettirmesidir. “Son Kuşlar” öyküsünde *Konstantin, kuşlar* ve *güzel* sözcükleri ile *doğru* edatının kullanım sıklığı, metnin üzerine kurulu olduğu ve son paragrafında vurgulanan söylemine uygun bir örgüye işaret etmektedir veya başka bir ifadeyle metni yeniden yaratacak olan okuyucuyu yazar tarafından bir noktaya çekme aracı olarak kullanılmaktadır. Zamanın

değişkenliği yönünde güzelliklerin ve onu temsil eden varlığın insan eliyle ne hâle geldiğini biçimsel olarak okuyucuya aktarabilecek öğelerin sözcük sıklığında bu doğrultuda yer bulduğu söylenebilir.

Bütün bu bağdaşıklık öğeleri 6. sınıf Türkçe ders kitabında ne kadar yer almaktadır? Öğrencinin kitapla bu öyküye erişimi ne derece mümkün kılınmakta, yazar okur iletişimi ne kadar sağlanmaktadır?

6. sınıf Türkçe ders kitabında öykünün yalnızca son paragrafına yer verilmiştir:

“Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.”

Böylesi bir kullanıma kısaltma veya uyarılama demek mümkün değildir. Yalnız yine de bir metin görünümü olması beklenen ve dil öğretimi amacıyla yazılmış ders kitabında yer verilen bu bölümün, içinde yer aldığı öyküyle bağını kurmak öğrenci ve öğretmen açısından ne kadar olanaklıdır? Metni kullanarak yeni bir metin tasarlatmak, bu bölümü bir başlangıç veya netice olarak kabul ettirip buna göre metin üretirmek veya bunun üzerinden sözlü veya yazılı ürün çıkarmaya sevk etmek ne denli mümkündür?

6. sınıf Türkçe ders kitabında “Doğa ve Evren” temasının işlendiği bölümde yer alan metinle ilgili öğrencilere şu sorular yöneltilmektedir:

1. Yazarın gelecekle ilgili kaygısı nedir?
2. Yazar gibi sizin de bu tür kaygılarınız oluyor mu? Neden?

Diğer bütün bağdaşıklık öğeleri bir kenara bırakılıp sadece sözcük bağdaşıklığı ve metnin kendisiyle ilişkilendirildiği kavramlar göz önünde bulundurulduğunda dahi ders kitabında yer verilen bölümde hiçbir gönderim veya çağrışım ögesinden bahsetmek mümkün değildir. Öğrencinin böylesi bir alıntılama, değişen dünyanın nedeni olarak Konstantin veya deri tüccarı Hollandalı ile mühendis Ahmet Bey’den yani insandan, güz mevsiminde gökyüzünde esmer lekeler oluşturan kuşlardan, o kuşları pilavlık gören Konstantin ve dünyanın her yerindeki Konstantinlerden, İngiliz çiminden bile güzel olan adaya toprak ananın ikram ettiği yemyeşil saçlarından haberdar olması beklenemez. Sözcük bağdaşıklığı veya kavramsal gönderim gibi görülebilecek bu çağrışımların aslında yapısal eksiklikleri de barındırdığı

apaçıktır. Bu kavramların ilişkilendirildiği, olay örgüsünde kurgulandığı söyleme erişim, böylesi bir alıntıyla mümkün görülmemektedir.

.....

Sait Faik öykülerine yer verilen diğer bir kitap, 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersine aittir. “Anlam Arayışı” temasında yer verilen öykü “Hişt hişt!...”’tir. Dil bilgisi bağdaşıklığı bakımından yakın ve uzak gönderimlerin bulunduğu bu öyküde on bir farklı yapıdan en sık *bu*, *şu* ve *o* işaret sıfat ve zamirlerinin kullanıldığı görülmektedir:

“Benim de kulağıma bir hışırtı gelir amma, dedi, ne taraftan gelir?”
(101)

“Zati bu sırada şu kulağım ağırlaştı.” (102)

[...]

“Az ötemde bir eşek otluyor.” (29)

“Onun da rengi çağla bademi, ağzı, dişleri, kulakları boynu ne güzel.”
(30)

[...]

“Hişt! dedi yine.” (26)

“Bu sefer belki de isteksizlikten dönüp baktım çalıların arasına birisi saklanıyormuş gibi geldi bana.” (27)

Metinde değiştirim ögesi olarak yalnızca “Vardır böyle kuşlar. Cık cık demezler de hişt hişt derler.” cümlesinde geçen *böyle* sıfatının kullanımına rastlanmıştır.

Öyküdeki eksiltme biçimleri yaygın olarak ortak ögenin düşürülmesi veya ortak öge kullanımı ile daha önce de belirtildiği üzere bir üslup olarak diyaloglara rağmen kişi zamirlerinin tercih edilmemesi üzerinedir. Öte yandan bu öyküde, diyaloglarda iletişim kurgusunda yer verilen suskuların veya geçişlerin yazılı metinde eksiltme olarak gösterimi de mevcuttur. Bu yapı, üç noktayla karşılanmaktadır:

“- Bir yıkatmalı, dedim, benim de geçenlerde ağırlaşmıştı...” (103)

[...]

“- İyiler, dedi. Dokuzdu sekiz kaldı. Biliyorsun dokuzuncusunun macerasını ya...” (108)

Öyküde bir dil bilgisi bağdaşıklık kategorisi temsilcisi olarak bağlama öğelerinden *ve, de/da, ya...ya, ile* bağlaçları ve *gibi* edatının kullanımı görülmektedir.

Doğa söz varlığının metinde sözcük bağdaşıklık sağlayan ve kavram alanı oluşturan bir araç olarak öne çıkarıldığı görülmektedir ki bu durum Sait Faik öykülerinin müşterek esası hüviyetindedir:

“Otların yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması, pekâlâ bir meseledir.” (6)

“Gökten bir kuş hişt hişt ederek geçmiştir. (23) Arkamdan yılan, tosağa, bir kirpi geçmiştir. (24) Bir böcek vardır belki hişt hişt diyen.” (25)

“Nereden gelirse gelsin dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, ottan, böcekten, çiçekten. (123) Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları.” (126)

Metnin üzerine kurulduğu, örtük ve açık anlatımın, gönderimlerin kendisiyle çağrıştırıldığı *hişt hişt* ikilemesive *ses* sözcüğü sözcük bağdaşıklıkta tekrarın yoğun bir biçimde görüldüğü birimlerdir. “Belin demirine basıyor, kırmızıya çalan bir toprak altını, üste aktarıyordu. (74)” cümlesinde yöne dayalı, “Birdenbire, önümde bir adamla bir kadın gördüm. (55)” cümlesinde ise bakışimli zıtlığın kullanımı sözcük bağdaşıklık bakımından örneklendirilebilecek diğer tanıklardandır.

“Hişt hişt!..” öyküsünün 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında üç noktadan kısaltıldığı görülmektedir. Papazın oğlunun betimlendiği ve çiçek tarlasında sesin kuşlarla ilişkilendirildiği kısım, kısaltılan ilk bölümdür. Metin bağlamında, ses ve onun kaynağını arama biçiminde şekilce adlandırılabilir bölümlerden birinin kısaltılması, diğer birimlerle doğrudan bir gönderimi veya açıklama ihtiyacı bırakacak anlam bütünlüğü olmaması nedeniyle sorun teşkil etmemektedir denebilir. Bu bölüme kısaltılan metinde yer verilmemesinde anlam / çağrışım ve pedagojik gereksinimler öne çıkıyor olabilir.

Metnin kısaltıldığı diğer iki nokta diyalogları içermektedir. Toprağı belleyen bir adamla arasında geçen diyalogun kısaltılmasında bağdaşıklığın ötesinde tutarlı metin görünümünde, Doğan Aksan’ın (2006a) kalıp sözler / ilişki sözlerinde yer verdiği, doğal iletişim ortamındaki selamlama, teşekkür gibi ifadeleri kapsayan sözceleme bölümünün metinden çıkarıldığı görülmektedir. Metinden çıkarılan bölüm “Tekrar işine daldı. Hişt hişt,

dedim. Aldırmadı. Bir daha hişt, dedim. Yine aldırmadı. Hızlı hızlı hişt hişt hişt!” ifadesinden sonraki diyalogun başlangıç kısmı ve devamındaki on cümledir:

“- Buyur beğim, dedi.

- Bir şey söylemedim, dedim.

Küçük parmağını kulağına soktu. Kaşdı. Çıkarıp parmağına baktı.
Belin sapına siler gibi yaptı.

- Hişt hişt, dedim.

Yüzünü göğe kaldırdı. Kuşlara baktı. Denize baktı. Dönüp şüphe ile bana baktı.”

Bu bölümde yalnızca ilişki sözleri veya akıp giden diyalogun başlangıcının kısaltılması nedeniyle yaşanan söylem hatasından bahsedilememektedir. Kısaltılan bölümde geçen çiftçinin yaptığı işin niteliği, kendisine seslenilmesinden sonra kuşlara bakması ve kulağının tıkalılığından muzdarip olması; diyalogun sonraki bölümlerinde yaşananlar için bir ön gönderim ve hazırlık aşamasıyken ders kitabındaki metinde yer almamaktadır. Bu kısaltma, alan yazınında retoriğin kendisi olarak da görülen gerekçelendirmeye dayalı söylemi de anlaşılmaz kılmaktadır. Zira kitapta yer verilen çiftçinin duyduğu sesle göğe tekrar bakması, şüphelenmesi de çıkarılan bölümle ilişkilendirilebilir.

Öte yandan ilkiyle doğrudan ilişkilendirilebilecek bir diyalogun daha öyküden çıkarıldığı görülmektedir ki bu kısaltma, öncekiyle doğrudan ilişkili olduğu için tutarlılık bakımından olumsuz bir görünüm arz etmemektedir. Kısaltılan ikinci diyalogun metin bağdaşıklığının yanı sıra tutarlılık ve metin bütünlüğü bakımından hatalı görülebilecek yanı, çiftçiyle yaşanan diyalogdan sonra “Haydi güle güle.” ifadesiyle uzaklaşırken yeni bir diyalogun da başlangıcı olan “Biraz uzaklaşınca: - Hişt hişt.” bölümünün kısaltılmış olmasıdır. Bu kısım ders kitabında yer alan sonraki diyalogun başlangıcı olduğu gibi olay örgüsünün bütünlüğü için de önem arz etmektedir. Zira ardı sıra gelen “Bu sefer yakaladım.” cümlesindeki art gönderim, hedefi olmayan bir yapıya bürünmüştür.

Sonuç

Sonuç olarak Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer verilen Sait Faik öyküleriyle alakalı iki ayrı durum söz konusudur. İlkinde bir kısaltmadan ziyade alıntılanmış bir paragraf / ifade, metin bağlamından

koparılarak öğrenci tarafından, tema başlığına uygun bir biçimde okunması ve yeniden yaratım sürecine alınması istenen bir söylem söz konusudur. Bu bölümde bağdaşık ya da tutarlı bir metin oluşturma, kısaltmayı bu esaslar doğrultusunda gerçekleştirme ve öğretim aracına bu vesileyle almadan bahsetmek mümkün değildir.

İkinci öykünün kullanımda ise kısaltmaya dayalı bir metin kullanımı söz konusudur. Bir betimleyici anlatımın ve iki diyalog bölümünün kısaltıldığı bu öyküde ilk kısaltmanın metin ve dil bilgisi gereksinimlerinin ötesinde bir ihtiyaçla gerçekleştiği fakat söylem bütünlüğü bakımından doğrudan bir kusur veya kopukluk içermediği belirtilebilir. Diyalogların kısaltılması içinse yukarıda belirtildiği üzere hem olay örgüsü hem de metin bağdaşıklığı ve tutarlılığı bakımından olumlu ve olumsuz sayılabilecek tercihler görülmüştür.

KAYNAKLAR

Abasıyanık, S. F. (2002). *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Abasıyanık, S. F. (2011). *Seçme Hikâyeler* (18. bs.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları: 2248.

Abasıyanık, S. F. (2022). *Son Kuşlar* (4. bs.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Aksan, D. (2006a). *Türkçenin Sözcük Varlığı*, Ankara: Engin Yayınevi.

Aksan, D. (2006b). *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Ankara: Engin Yayınevi.

Aksan, M. ve Aksan, Y. (1991). “Metin Kavramı ve Tanımları”, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi* 2, s. 90-104.

Ayata Şenöz, C. (2005). *Metindilbilim ve Türkçe*, İstanbul: Multilingual.

Aytaş, G. (2008). *Çağdaş Gelişmeler Işığında Şiir Tahlilleri*, Ankara: Akçağ.

Beaugrande, R. ve Dressler, W. (1981). *Introduction to Text Linguistic*, London: Longman Group Company.

Can, R. (2014). “Ortaöğretim öğrencilerinin Bağdaşıklık Araçlarını İşlevlerine Göre Yazılı Anlatımlarında Kullanma Becerileri”, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16(2), s. 1-25.

Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.

- Göçer, A. (2014). *Yazma Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Göktürk, A. (1988). *Okuma Uğraşı*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Günay, D. (2003). *Metin Bilgisi*, İstanbul: Multilingual.
- Halliday M. A. K. ve Hasan R. (1976). *Cohesion in English*, London: Longman.
- Hatiboğlu, V. (1982). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Heilman, A., Blair, T. ve Rupley, W. (1986). *Principles and Practices of Teaching Reading*. USA: Charles E. Merrill Publishing.
- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Karaağaç, G. (2018). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karabağ, S. ve İşsever, S. (1995). “Edinim Sürecinde Bağdaşıklık”, *IX. Dilbilim Kurultayı (25-27 Mayıs 1992) Bildiriler*, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yayınları, s. 221-235.
- Karadeniz, A. (2015). “Metin Dil Bilimi Temelli Metin Çözümlemesinin Bağdaşıklık Araçlarını Kullanma ve Tutarlı Metin Oluşturma Becerilerine Etkisi”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 11*(1), s. 1-17.
- Karakuş, İ. (1995). “Çocuğun Eğitiminde Tahkiyeli Metinler”, *Bilge 7*, s. 10-12.
- Karatay, H. (2010). “Bağdaşıklık Araçlarını Kullanma Düzeyi ile Tutarlı Metin Yazma Arasındaki İlişki”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 7*(13), s. 373-385.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 575.
- Öztin, Duygu (2022). *Söz ve Eylem: Söylem Çözümlemesi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ramadan, S. M. S. (2003). *Cohesion in Written Works of The Twelfth Grade Students of Literary and Scientific Streams at State Secondary Schools in Jordan* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Seçkin, P., Arslan, N. ve Ergenç, S. (2014). “Bağdaşıklık ve Tutarlılık Bakımından Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerileri”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 3(1), s. 340-353.

Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Sever, S., Kaya, Z. ve Aslan, C. (2011). *Etkinliklerle Türkçe Öğretimi*, İzmir: Tudem Yayınları.

Uzun, L. S. (1995). *Orhun Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı*, Ankara.

Üstünoğlu, K. (2002). *Dil Yazıları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.